
MONOGRAFIE PRAWNICZE

KORUPCJA W POLSKIM
PRAWIE KARNYM
NA TŁE UREGULOWAŃ
MIĘDZYNARODOWYCH

CELINA NOWAK

Wydawnictwo C. H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

CELINA NOWAK • KORUPCJA W POLSKIM PRAWIE KARNYM
NA TLE UREGULOWAŃ MIĘDZYNARODOWYCH

Polecamy nasze publikacje z tego zakresu:

P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek

**KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO. TOM IV. KOMENTARZ,
wyd. 4**

Duże Komentarze Becka

Pod red. A. Grześkowiak

PRAWO KARNE

Skrypty Becka

M. Czernicka, I. Tuleya

KODEKS KARNY WYKONAWCZY

KodeksSystem

M. Czernicka, I. Tuleya

**KODEKS WYKROCZEŃ. KODEKS POSTĘPOWANIA
W SPRAWACH O WYKROCZENIA**

KodeksSystem

R. Zawłocki

PRAWO KARNE GOSPODARCZE

Zarys Prawa

A. Wróbel, W. Czaplński

WSPÓLPRACA SĄDOWA W SPRAWACH CYWILNYCH I KARNYCH

Zarys Prawa

J. Grajewski

PRAWO KARNE PROCESOWE. CZĘŚĆ OGÓLNA

Podręczniki Prawnicze

PRAWO KARNE 2007

Teksty Ustaw Becka

Legalis

System Informacji Prawnej

www.sklep.beck.pl

KORUPCJA W POLSKIM
PRAWIE KARNYM
NA TLE UREGULOWAŃ
MIĘDZYNARODOWYCH

CELINA NOWAK

WYDAWNICTWO C. H. BECK
WARSZAWA 2008

Redakcja:
Aneta Flisek

© **Wydawnictwo C. H. Beck 2008**

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Gen. Zajączka 9, 01-518 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C. H. Beck
Druk i oprawa: Wers Design Drukarnia Cyfrowa, Bydgoszcz

ISBN 978-83-7483-932-7

*Moim najbliższym:
Wojtkowi i Rodzicom*

Spis treści

Wykaz skrótów	XI
Wykaz literatury	XIII
Wstęp	1
Część I. Kryminalizacja zachowań korupcyjnych w ustawodawstwach krajowych w ujęciu historycznym	19
Rozdział I. Ewolucja kryminalizacji zachowań korupcyjnych w prawie polskim	19
§ 1. Ustawodawstwo polskie przed 1939 r.	20
§ 2. Ustawodawstwo powojenne	37
§ 3. Kodeks karny z 1969 r.	44
§ 4. Kodeks karny z 1997 r.	63
Rozdział II. Rozwój regulacji antykorupcyjnych w wybranych krajach europejskich i w Stanach Zjednoczonych Ameryki	83
§ 1. Anglia	83
§ 2. Stany Zjednoczone Ameryki	92
§ 3. Francja	107
§ 4. Kryminalizacja zachowań korupcyjnych w prawie włoskim	120
§ 5. Kryminalizacja zachowań korupcyjnych w prawie innych wybranych państw	124
§ 6. Próba oceny narodowych rozwiązań kryminalizujących zachowania korupcyjne	125
Część II. Proces umiędzynarodawiania regulacji antykorupcyjnych i ich charakterystyka	133
Rozdział III. Periodyzacja i próba charakterystyki procesu umiędzynarodawiania regulacji antykorupcyjnych	135
§ 1. Pierwsze próby zintegrowanych działań antykorupcyjnych na arenie międzynarodowej	139
I. Organizacja Narodów Zjednoczonych w latach siedemdziesiątych	139

II. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju w latach siedemdziesiątych	141
§ 2. Drugi etap umiędzynarodawiania prawa antykorupcyjnego – lata dziewięćdziesiąte XX w.	142
I. Regionalizacja inicjatyw antykorupcyjnych	144
II. Ogólna charakterystyka działań regionalnych organizacji międzynarodowych w zakresie walki z korupcją	144
III. Organizacja Państw Amerykańskich – pierwsza próba legislacji ponadnarodowej	147
IV. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju – perspektywa gospodarcza	150
V. Rada Europy – kompleksowe ujęcie działań antykorupcyjnych	154
VI. Unia Europejska – od ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich do odrębnego obszaru zainteresowania państw członkowskich	163
VII. Unia Afrykańska – walka z korupcją jako odzwierciedlenie kontynentalnego partykularyzmu	179
VIII. Podsumowanie	183
§ 3. Globalizacja walki z korupcją	187
I. Inicjatywy antykorupcyjne w łonie ONZ w latach dziewięćdziesiątych	187
II. Walka z korupcją jako element walki z przestępczością zorganizowaną	189
III. Walka z korupcją jako odrębny cel działalności ONZ – Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji	192
IV. Podsumowanie	200
Rozdział IV. Analiza norm międzynarodowych regulacji antykorupcyjnych	203
§ 1. Minimalne standardy kryminalizacyjne	204
I. Kryminalizacja łapownictwa krajowych funkcjonariuszy publicznych	205
II. Zakres kryminalizacji innych czynów korupcyjnych	217
III. Kryminalizacja szczególnego rodzaju czynów związanych ze zjawiskiem korupcji	236
§ 2. Zasady odpowiedzialności za czyny korupcyjne i sankcje	249
I. Zasady odpowiedzialności	249
II. Sankcje	253
§ 3. Instrumenty wspomagające wykrywanie i ściganie korupcji ...	262

§ 4. Proponowane działania prewencyjne	265
§ 5. Mechanizm monitoringu	268
§ 6. Jurysdykcja	273
§ 7. Inne postanowienia	274
Część III. Wpływ regulacji ponadnarodowych na krajowe ustawodawstwa antykorupcyjne oraz ocena polskiego antykorupcyjnego prawa karnego na tle uregulowań międzynarodowych	277
Rozdział V. Ustawodawstwa wybranych krajów wobec wyzwań międzynarodowego antykorupcyjnego prawa karnego – analiza porównawcza obowiązującego stanu prawnego ...	283
§ 1. Stany Zjednoczone Ameryki	284
§ 2. Wielka Brytania	289
§ 3. Francja	296
I. Penalizacja korupcji zagranicznych funkcjonariuszy publicznych	297
II. Zmiany dotyczące korupcji z udziałem podmiotów krajowych	300
§ 4. Włochy	304
§ 5. Niemcy	309
§ 6. Belgia	313
I. Zmiany odnoszące się do korupcji krajowej w sektorze publicznym	314
II. Zmiany odnoszące się do korupcji transgranicznej	317
III. Zmiany odnoszące się do korupcji w sektorze prywatnym	319
§ 7. Instytucjonalizacja działań antykorupcyjnych jako nowy środek antykorupcyjnej polityki kryminalnej	321
§ 8. Wnioski	326
Rozdział VI. Wpływ prawa międzynarodowego na zmianę zakresu kryminalizacji zjawiska korupcji w polskim prawie karnym oraz próba oceny implementacji standardów międzynarodowych	333
§ 1. Zmiana podmiotowego zakresu kryminalizacji zjawiska korupcji	337
I. Pojęcie osoby pełniącej funkcję publiczną	338
II. Penalizacja korupcji zagranicznych funkcjonariuszy publicznych	359
III. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych	369

§ 2. Zmiana przedmiotowego zakresu regulacji zjawiska korupcji	377
I. Czynna płatna protekcja („handel wpływami”)	377
II. Korupcja w sektorze prywatnym (korupcja gospodarcza)	383
III. Korupcja w sporcie	393
IV. Korupcja wyborcza	397
§ 3. Próba oceny implementacji standardów międzynarodowych w zakresie kryminalizacji czynów korupcyjnych w polskim prawie karnym materialnym	401
I. Znamiona strony przedmiotowej łapownictwa w sektorze publicznym	401
II. Znamiona biernej płatnej protekcji	407
III. Pojęcie korzyści	408
IV. Odpowiedzialność współuczestników	412
V. Sankcje dla osób fizycznych	413
VI. Pozbawianie korzyści sprawców przestępstw korupcyjnych	416
VII. Jurysdykcja	419
§ 4. Nowe instrumenty służące zwiększeniu wykrywalności przestępczości korupcyjnej i ich ocena z punktu widzenia antykorupcyjnych standardów międzynarodowych	421
I. Instrumenty materialnoprawne	421
II. Instrumenty procesowe	431
§ 5. Instytucjonalne aspekty walki z korupcją	432
Zakończenie	445
Indeks rzeczowy	453

Wykaz skrótów

Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz.U. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Dz.U. WE	Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
CPKiNP	Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
ENA	europejski nakaz aresztowania
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
IBLJ	International Business Law Journal
KK	kodeks karny
KK W.P.	kodeks karny Wojska Polskiego
KKS	kodeks karny skarbowy
KP	kodeks pracy
KPK	kodeks postępowania karnego
m.KK	mały kodeks karny
NP	Nowe Prawo
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
OLAF	Europejski Urząd do Spraw Zwalczania Nadużyć Finansowych
OPA	Organizacja Państw Amerykańskich
orz.	orzeczenie
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
Pal.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
PPE	Przegląd Prawa Europejskiego
PPK	Przegląd Prawa Karnego
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RDPC	Revue de droit pénal et de criminologie
RE	Rada Europy
RIDP	Revue international de droit pénal
RPDP	Revue pénitentiaire et du droit pénal

Wykaz skrótów

---

rozp.	rozporządzenie
RSC	Revue de science criminelle et de droit pénal comparé
RTDE	Revue trimestrielle de droit européen
SN(7)	Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów
TBPE	Towarzystwo Badawcze Prawa Europejskiego
T.j.	tekst jednolity
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
UA	Unia Afrykańska
uchw.	uchwała
UE	Unia Europejska
USA	Stany Zjednoczone Ameryki
WE	Wspólnoty Europejskie
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy
wyr.	wyrok

Wykaz literatury

- Adamori S.*, *Combating Corruption*, (w:) *Five Issues in European Criminal Justice: Corruption, Women in the Criminal Justice System, Criminal Policy Indicators, Community Crime Prevention and Computer Crime*. Proceedings of the VI European Colloquium on Crime and Criminal Policy, HEUNI, Publ. S. No 34, 1999.
- Aernoudt R.*, *Corruption à foison*, Innoval, 2003.
- Alldridge P.*, *Reforming the criminal law of corruption*, *Criminal Law Forum* 2000, vol. 11, s. 314.
- Allegrezza S.*, *L'incrimination de la corruption en Italie*, (w:) *Criminalité économique et atteintes à la dignité de la personne*. VII. Les processus d'internationalisation, red. *M. Delmas-Marty*, Ed. de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris 2001.
- Alt E., Luc I.*, *La lutte contre la corruption*, PUF 1997.
- Alvarez A. E.*, *L'incrimination de la corruption en Argentine*, (w:) *Criminalité économique et atteintes à la dignité de la personne*. VII. Le processus d'internationalisation, red. *M. Delmas-Marty*, Ed. de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris 2001.
- Alvarez A. E.*, *La région Amériques: complémentarité et incompatibilité des engagements internationaux croisés*, (w:) *Criminalité économique et atteintes à la dignité de la personne*. VII. Processus d'internationalisation, red. *M. Delmas-Marty*, Ed. de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris 2001.
- Andrejew I.*, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1976.
- Andrejew I.*, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1983.
- Arlacchi P.*, *Corruption, organized crime and money laundering world-wide* (w:) *Copying with Corruption in a Borderless World*, Kluwer 1993.
- Arytmiak J.*, *Podmiot łapownictwa biernego w świetle teorii i praktyki*, WPP 1990, Nr 1.
- Bachmat P.*, *Przestępstwa sprzedajności i przekupstwa (analiza dogmatyczna i praktyka ścigania)*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2005.
- Bafia J., Hochberg L., Siewierski M.*, *Ustawy karne PRL. Komentarz*, Warszawa 1964.
- Bafia J., Mioduski K., Siewierski M.*, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1971.
- Baldan A.*, *Rola i zadania Anti-Fraud Co-ordination Service (AFCOS)*, (w:) *Institucje i instrumenty w walce z przestępczością przeciwko interesom finansowym Unii Europejskiej – prawo krajowe i perspektywa europejska*. Materiały z konferencji, red. *M. Hudzik, C. Nowak*, TBPE, Warszawa 2004.

- Barcz J.*, Europejski nakaz aresztowania – konsekwencje braku transpozycji lub wadliwej transpozycji decyzji ramowej w państwie członkowskim UE, EPS 2005, Nr 1.
- Barczak-Oplustil A.* (w:) Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363 k.k., red. *A. Zoll*, Kraków 2006.
- Bassiouni C.*, International Criminal Law. A Draft International Criminal Code, The Netherlands, 1980.
- Beare M. E.*, Corruption and organized crime: a means to an end (w:) Corruption: The Enemy Within, red. *B. Rider*, Kluwer 1997.
- Beare M. E.*, Corruption and organized crime: lessons from history, Crime, Law and Social Change, 1997.
- Bednarzak J.*, Odpowiedzialność karna za przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i społecznych, NP 1968, Nr 11.
- Bednarzak J.*, „Funkcjonariusz publiczny” jako znamię przestępstwa służbowego, NP 1982, Nr 3–4.
- Beiderman B.*, Corruption: preventive action and criminal policy, (w:) Responding to Corruption, red. *P. Bernasconi*, La Citta del Sole, 2000.
- Bełdzikowski R.*, Prawne i organizacyjne usytuowanie zespołu GAFU w systemie ochrony finansowych interesów Polski i UE, (w:) Instytucje i instrumenty w walce z przestępczością przeciwko interesom finansowym Unii Europejskiej – prawo krajowe i perspektywa europejska. Materiały z konferencji, red. *M. Hudzik, C. Nowak*, TBPE, Warszawa 2004.
- Bernardi A.*, Europe sans frontières et droit pénal, RSC 2002, Nr 1.
- Bernardi A.*, Stratégies pour une harmonisation des systèmes pénaux européens, Archives de politique criminelle, Nr 24, 2002.
- Bieńkowska E.*, Oszustwa subwencyjne i dotacyjne oraz korupcja w dokumentach Unii Europejskiej a polskie regulacje karne (zarys problematyki), (w:) *J. C. Ferré Olivé, E. Musco, B. Kunicka-Michalska, J. A. Cabral* y Otros, Fraude de subvenciones comunitarias y corrupción. Delictos financieros, fraude y corrupción en Europa, Vol. I, red. *J. C. Ferré Olivé*, Ed. Universidad de Salamanca, 2002.
- Bishop M.*, Hong Kong beyond 1997: the importance of international cooperation in the fight against corruption, (w:) Corruption: The Enemy Within, red. *B. Rider*, Kluwer 1997.
- Blackstone’s Criminal Practice 1994, ed.-in-chief *P. Murphy*, 4th ed., Blackstone Press Limited.
- Blackstone’s Criminal Practice 2005, Blackstone Press Limited.
- Bliss J. C., Spak G. J.*, The Foreign Corrupt Practices Act of 1988: clarification or evisceration?, Law and Policy in International Business, Vol. 20, Nr 3, 1989.
- Bojarski J., Filar M.*, Polityka kryminalizacyjna III Rzeczypospolitej, PPK Nr 9, 1993.
- Bojarski J., Oczkowski T.*, Penalizacja korupcji gospodarczej w polskim prawie karnym, Prokuratura i Prawo 2004, Nr 4.

- Bonifasi S.*, France. Report (w:) Private Commercial Bribery. A Comparison of National and Supranational Legal Structures, red. *G. Heine, B. Huber, T. O. Rose*, Freiburg, Max Planck Institute, ICC, 2003.
- Bontrager Unzicker A. D.*, From corruption to cooperation: globalization brings a multilateral agreement against foreign bribery, *Indiana Journal of Global Legal Studies*, vol. 7, 2000.
- Bum Kim J.*, Korean Implementation of the OECD Bribery Convention: Implications for Global Efforts to Fight Corruption (w:) Responding to the Challenges of Corruption, red. *A. Alvazzi del Frate, G. Pasqua*, UNICRI, Rome/Milan, 2000.
- Cabalski M.*, Praktyka śledcza w sprawach o łapownictwo, Służba MO 1979, Nr 3.
- Cartier M. E., Mauro C.*, La loi relative à la lutte contre la corruption des fonctionnaires étrangers, RSC 2000, Nr 4.
- Cartier-Bresson J.*, L'économie de la corruption. De la définition d'un marché de la corruption à l'étude de ses formes organisationnelles : un premier bilan des analyses économiques de la corruption, (w:) Démocratie et corruption en Europe, red. *D. Della Porta, Y. Mény*, Paris, 1995.
- Cartier-Bresson J.*, Les réseaux de corruption et la stratégie des '3 S' : Sleep - Silence - Smile, (w:) La corruption - l'envers des droits de l'homme, red. *M. Borghi, P. Meyer-Bisch*, Fribourg 1995.
- Chopin F.*, France. Report, RIDP 2002, Nr 1-2.
- Chopin F.*, L'adaptation de la lutte contre la corruption en droit français à l'espace économique européen et international, RPDP 2002, Nr 1.
- Chrustowski T.*, O eliminacji solidarności między wręczającym a przyjmującym łapówkę, Służba MO 1973, Nr 2.
- Chrustowski T.*, Operacyjne i procesowe wykorzystanie pierwszych informacji o przestępstwach łapownictwa, Służba MO 1973, Nr 6.
- Chrustowski T.*, Prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne aspekty łapówkarstwa, Warszawa 1985.
- Chybiński O.*, Płatna protekcja, Warszawa 1967.
- Chybiński O.*, Łapownictwo i płatna protekcja w kodeksie karnym z 1969 r., (w:) Studia prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci prof. dra Witolda Świdy, Warszawa 1969.
- Chybiński O.*, Przestępstwa przeciwko władzom, urządóm i zrzeszeniom prawa publicznego, (w:) Prawo karne. Część szczególna. (Zagadnienia wybrane), red. *W. Świda*, Warszawa 1969.
- Chybiński O.*, Przestępstwa urzędnicze, (w:) Prawo karne. Część szczególna. (Zagadnienia wybrane), red. *W. Świda*, Warszawa 1969.
- Colombo G.*, Investigations into Corruption in Milan (w:) Responding to the Challenges of Corruption, red. *A. Alvazzi del Frate, G. Pasqua*, UNICRI, Rome/Milan, 2000.
- Colombo G.*, The „Clean Hands” investigations in Italy (w:) Corruption and Democracy, red. *D.V. Trang*, Budapest 1994.

- Combeaud S.*, Premier bilan, du mandat d'arrêt européen, Revue de marché commun de l'Union européenne, luty 2006.
- Corpus Iuris. Wydanie dwujęzyczne, przedmowa: *E. Zielińska*, tłum.: *A. Walczak-Żochowska*, Warszawa 1999.
- Criminalité économique et atteintes à la dignité de la personne. Vol. I. Europe, red. *M. Delmas-Marty*, Ed. de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris 1995.
- Criminalité économique et atteintes à la dignité de la personne. Vol. IV. Institutions internationales, red. *M. Delmas-Marty*, Ed. de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris 1996.
- Criminalité économique et atteintes à la dignité de la personne. V. Bilan comparatif et propositions, red. *M. Delmas-Marty*, *M. Gao*, Ed. de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris 1997.
- Cyprian T.*, Odpowiedzialność karna urzędników za przestępstwa gospodarcze w świetle orzecznictwa, PiP 1952, Nr 11.
- Czapliński W.*, III filar Unii Europejskiej – Współpraca Sądowa i Policji w Sprawach Karnych (w:) Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe, wyd. II uzupeł., Warszawa 2003.
- Daszkiewicz K.*, Klimaty bezprawia, Warszawa 1971.
- Daszkiewicz K.*, Korupcja w świetle przepisów kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r. (w:) Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze, Warszawa 1998, z. 15.
- Daszkiewicz K.*, Kodeks karny z 1997 roku. Uwagi krytyczne, Gdańsk 2001.
- Debord H.-P.*, Creating specific authorities to promote a global and balanced strategy in the fight against corruption, (w:) Responding to Corruption, red. *P. Bernasconi*, La Citta del Sole, 2000.
- Delmas-Marty M.*, *Manacorda S.*, Corruption – A Challenge to the Rule of Law and Democratic Society (w:) La corruption – l'envers des droits de l'homme, red. *M. Borghi*, *P. Meyer-Bisch*, Fribourg 1995.
- Delmas-Marty M.*, Global Crime Calls for Global Justice, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice 2002, Nr 4.
- Delmas-Marty M.*, Le relatif et l'universel, Paris 2004.
- Di Federico G.*, Corruption in Italy: The Role of Prosecution, (w:) Corruption and Democracy, red. *D. V. Trang*, Budapest, 1994.
- Ducouloux-Favard C.*, Eléments de droit compare dur le délit de corruption en France et en Italie, Les Pettites Affiches, 20 marca 1996 r., Nr 35.
- Dzienia P.*, *Filipkowski W.*, Cywilnoprawne aspekty korupcji gospodarczej, Pal. 2001, Nr 11–12.
- Edes B. W.*, Promoting Integrity in the Public Sector: The Contribution of the OECD (w:) Responding to the Challenges of Corruption, red. *A. Alvazzi del Frate*, *G. Pasqua*, Rome/Milan, 2000.
- Eliet G.*, La prévention à la française (w:) Pratiques et contrôle de la corruption, red. *J. Cartier-Bresson*, Montchrestien, Paris 1997.
- Evans D. J.*, U.S. Firms Doing Business in the International Marketplace – Compliance with the Foreign Corrupt Practices Act (w:) Anti-Corruption for

- Social Stability and Developments. The Collected Works of the Seventh International Anti-Corruption Conference, China 1996.
- Farouz-Chopin F.*, La lutte contre la corruption, praca doktorska, Aix-en-Provence, 1998.
- Fenyk J.*, Czech Republic. Report, RIDP 2003, Nr 1-2.
- Filar M., Kwaśniewski Z., Kala D.*, Komentarz do ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, Toruń 2003.
- Filar M.*, Zakres pojęciowy znamienia 'pełnienie funkcji publicznej' na gruncie art. 228 k.k., Pal. 2003, Nr 7-8.
- Fleischer D.*, Political corruption in Brazil, Crime, Law and Social Change 1997.
- Flore D.*, L'incrimination de la corruption. Les nouveaux instruments internationaux. La nouvelle loi belge du 10 février 1999, La Charte, 1999.
- Foffani L., Acquaroli R.*, Italy. Report (w:) Private Commercial Bribery. A Comparison of National and Supranational Legal Structures, red. *G. Heine, B. Huber, T.O. Rose*, Freiburg, Max Planck Institute, ICC, 2003.
- Forti G.*, Remarks on the role of criminal sanctions in a sustainable prevention of crimes in the public administration. The Italian experience of systemic corruption, (w:) Responding to Corruption, red. *P. Bernasconi*, La Citta del Sole, 2000.
- François G.*, L'incrimination de la corruption en Allemagne, (w:) Criminalité économique et atteintes à la dignité de la personne. VII. Les processus d'internationalisation. red. *M. Delmas-Marty*, Ed. de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris 2001.
- Frankowski S.*, Przepęstwa kierunkowe w teorii i praktyce, Warszawa 1970.
- Garcia-Jourdan S.*, L'émergence d'un espace européen de liberté, de sécurité et de justice, Bruylant 2005.
- Gardocki L.*, O podmiocie łapownictwa (w związku z glosą *prof. W. Woltera*), PiP 1971, Nr 5.
- Gardocki L.*, Przepęstwa słuźbowe w ustawodawstwach państw socjalistycznych, Warszawa 1972.
- Gardocki L.*, Zagadnienie internacjonalizacji odpowiedzialności karnej za przepęstwa popełnione za granicą, Warszawa 1979.
- Gardocki L.*, O pojęciu prawa karnego międzynarodowego, PiP 1984, Nr 3.
- Gardocki L.*, O przepęstwach słuźbowych w ogólności, (w:) System prawa karnego. O przepęstwach w szczególności, red. *I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński*, Wrocław 1989.
- Gardocki L.*, Zagadnienie teorii kryminalizacji, Warszawa 1990.
- Gardocki L.*, Prawo karne, Warszawa 1998.
- Gardocki L.*, Prawo karne, Warszawa 2004.
- Garlicki L.*, Skład i struktura Rady Europy, Biuletyn CEUW 1992, Nr 1.
- Garstka J.*, Komentarz (w:) Prawo Wspólnot Europejskich a prawa polskie. Dokumenty karne, red. *E. Zielińska*, Warszawa 2000.

- Glaser S.*, Droit international pénal conventionnel, Bruylant 1970.
- Glaser S., Mogilnicki A.*, Kodeks karny. Komentarz, Kraków 1934.
- Goldstock R.*, Organized crime and corruption, Corruption and Reform 1993.
- Golonka A.*, Przedmiotowy charakter pełnienia funkcji publicznej w przypadku przestępstwa łapownictwa biernego, CPKiNP 2004, Nr 2.
- Góral R., Górniok O.*, Przestępstwa przeciwko instytucjom państwowym i wymiarowi sprawiedliwości, Warszawa 2000.
- Górniok O.*, Funkcja związana ze szczególną odpowiedzialnością w kodeksie karnym z 1969 r., PiP 1971, Nr 5.
- Górniok O.*, O pojęciu „korzyści majątkowej” w kodeksie karnym (problemy wybrane), PiP 1978, Nr 4.
- Górniok O.*, O trzech wariantach prawnokarnej ochrony obrotu gospodarczego, PS 1993, Nr 3.
- Górniok O.*, O korupcji gospodarczej i niektórych sposobach jej zwalczania, PUG 1995.
- Górniok O.*, Przestępczość przedsiębiorstw i karanie jej sprawców, Warszawa 1995.
- Górniok O.*, Ustawa o ochronie obrotu gospodarczego z komentarzem, Warszawa 1995.
- Górniok O.*, Komentarz, (w:) Prawo Wspólnot Europejskich a prawa polskie. Dokumenty karne, red. *E. Zielińska*, Warszawa 2000.
- Górniok O.*, Pojęcie korupcji, (w:) Zagrożenie korupcją w świetle badań kontrolnych Najwyższej Izby Kontroli, Warszawa 2000.
- Górniok O.*, Przestępstwa gospodarcze. Rozdział XXVI i XXXVII Kodeksu karnego. Komentarz, Warszawa 2000.
- Górniok O.* (w:) Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz, red. *A. Wąsek*, Warszawa 2004.
- Górniok O.* (w:) Kodeks karny. Komentarz, red. *O. Górniok*, Warszawa 2004.
- Górski A.*, Ochrona interesów finansowych Unii Europejskiej (w:) Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych, red. *A. Górski, A. Sakowicz*, Warszawa 2006.
- Górski A., Sakowicz A.*, Europejski nakaz aresztowania: między skutecznością ścigania a gwarancyjną funkcją praw człowieka, Przegląd Policyjny 2002, Nr 3–4.
- Górski A., Sakowicz A.*, Decyzja Ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (2002/584/WSiSW). Komentarz (w:) Prawo Wspólnot Europejskich a prawo karne, red. *E. Zielińska*, Warszawa 2005.
- Grosse T. G.*, Działania antykorupcyjne w państwach członkowskich OECD, Fundacja im. S. Batorego, 2000.
- Grzelak A.*, Unia Europejska a prawo karne, Warszawa 2002.
- Grzelak A., Jasiński F.*, Zwalczanie zjawiska korupcji w prawie Unii Europejskiej, WE 2004, Nr 1.

- Grzelak A., Jasiński F.*, Unia Europejska wobec korupcji. Przegląd najnowszych rozwiązań, Służba Cywilna 2004, Nr 8.
- Grzelak A.*, Decyzja Komisji z dnia 28 kwietnia 1999 r. ustanawiająca Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) (1999/352/WE, EWWiS, Euratom). Komentarz (w:) Prawo Wspólnot Europejskich a prawo karne, red. *E. Zielińska*, Warszawa 2005.
- Grzelak A.*, Decyzja Nr 2001/500/WSiSW. Komentarz, (w:) Prawo Wspólnot Europejskich a prawo polskie. Dokumenty karne. Część II, red. *E. Zielińska*, Warszawa 2005.
- Grzelak A.*, Decyzja Ramowa Rady Unii Europejskiej z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie wykonania w Unii Europejskiej postanowień o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych (2003/577/WSiSW). Komentarz (w:) Prawo Wspólnot Europejskich a prawo karne, red. *E. Zielińska*, Warszawa 2005.
- Grzelak A.*, Europejski nakaz aresztowania – orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z punktu widzenia prawa Unii Europejskiej, EPS 2006, Nr 1.
- Grzelak A.*, Walka z korupcją w prawie Unii Europejskiej, (w:) Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych, red. *A. Górski, A. Sakowicz*, Warszawa 2006.
- Guimares Marrey L. A.*, Criminal law measures and the new corruption, (w:) Responding to Corruption, red. *P. Bernasconi*, La Citta del Sole, 2000.
- Gumiński J.*, Odpowiedzi na pytania prawne, PiP 1948, Nr 8.
- Guzkiewicz T.*, Uwagi na tle art. 47 m.k.k. i art. 290 § 1 k.k., Pal. 1962, Nr 7.
- Hamilton C. K., Heg A. K., Słomka H. P.*, Bribery of public officials, American Criminal Law Review, vol. 30, 1993.
- Heidenheimer A. J., Johnston M., LeVine V.* (red.) Political Corruption. A Handbook, Transaction Publishers, New Brunswick 1989.
- Henderson K. E., Guida K. A.*, United States. Report, (w:) Private Commercial Bribery. A Comparison of National and Supranational Legal Structures, red. *G. Heine, B. Huber, T. O. Rose*, Freiburg, Max Planck Institute, ICC, 2003.
- Henning P.*, United States. Report, RIDP 2003, Nr 1–2.
- Henri B.*, La corruption: un mal endémique, Lyon 2002.
- Horpibulsuk S.*, Anti-corruption in Thailand, RIDP 2003, Nr 1–2.
- Huet A., Koenig-Joulin R.*, Droit pénal international, PUF 1993.
- Hussein A.*, Ograniczanie zjawisk korupcyjnych w Polsce, Kontrola Państwa 2001, Nr 1.
- Hussein A.*, Najwyższa Izba kontroli w walce z korupcją – diagnoza, terapia, kuracja, Służba Cywilna 2005, Nr 2.
- Hussein A.*, Działalność Najwyższej Izby Kontroli w zakresie przeciwdziałania korupcji, Kontrola Państwowa 2005, Nr 4.
- Jaeger M., Nilson H.G.*, Action internationale contre la corruption, le Groupe multidisciplinaire sur la corruption du Conseil de l'Europe (GMC) (w:) Pratiques et contrôle de la corruption, red. *J. Cartier-Bresson*, Montchrestien, Paris 1997.
- Jankowska B.*, Odpowiedzialność karna osób prawnych, PiP 1996, Nr 7.